

Ortak Türk –Nahcivan Halk Kültürü’nün Geleceğe Taşınması

Prof. Dr. Erman ARTUN

Bu yıl Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin Sovyetler Birliğinin 1991 de dağılmasının ardından bağımsızlıklarının 15. yılını kutluyorlar. Türk dünyasının en büyük dileği barış, birlik ve beraberliktir. Bugün dünyada 250 milyonu aşkın Türk vardır. Bunlar Dünya coğrafyasında geniş bir yer tutmaktadır.

Türk halk kültürü, geniş coğrafyada geleneksel yaşamı sürdüren Türk toplulukların yüzyıllar boyunca kendi dil, kültür ve beğenileriyle oluşturup yaşattıkları kültürün ortak adıdır. Türk halk kültürü; Türklerin göçüp yerleştikleri devlet kurup egemen oldukları bütün ülkeleri kapsar. Bu kültür halkın duygu, düşünce ve beğenisiyle süzülerek günümüze gelmiş, toplum, insan ve doğa gerçeğiyle şekillenmiştir.

Türk halk kültürü çok zengin bir yapıya sahiptir. Bu zenginlik köklerini tarihin derinliklerinden almaktadır. Türkler, Sibiry’a, Balkanlara, Yemenden Hindistan’a, Çin’e kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılmış bu coğrafyalarda devletler kurmuş, bir çok uygarlığa etki etmiş, çeşitli uygarlıklardan aldığı kültür öğelerini de Türk kültürüyle yoğurmuştur. Bu hareketlilik Türk kültürünü sürekli ve dinamik kılmıştır. İki binli yıllara girdiğimiz bu yıllarda bu dinamikler dünyada hareketlenmiş, çınar ağacı hem köklerinden hem dallarından filizler vermeğe başlamıştır (Fırlalı, 1996:1-5). Halk kültürü ürünleri halkın kültür yapısını belirleyen yaşadığı toplumun dokusu milletin söz sanatlarındaki sembolüdür. Halk kültürü ürünlerinin Türklerin ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmesi bakımından ve kültürün korunmasında, yaşatılmasında önemli işlevi vardır.

Türk Cumhuriyetlerinin Sovyetlerden siyasî yönden ayrılmaları ayrı ve bağımsız bir devlet olma kararları, Türk dünyasında değişim rüzgârının hızla esmesini sağladı. Bu, yüzyılların ötesinden sürüp gelen manevî bağların gün ışığına çıkmasını hızlandırmış oldu. Türk Cumhuriyetleri ile özerk halkların Türklük düşüncesinde birleşmeleri ve kültürel birlik etrafında yoğunlaşmalarıyla, ortak Türk kültürüne sahip çıkma gayreti içine girildi.

Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan Türk devletleri ve akraba toplulukları kendi milli kimliklerini “biz” duygusu içerisinde öne çıkarma gayreti içine girmişlerdir. Türklük dünyasıyla ilişkiler kurulmuş, sosyal, ekonomik ve kültürel işbirliği yolunda çalışmalara başlanmıştır. Bu çabaların en önemli odağı halk kültürüdür.

Türk bölgeleriyle uzun yıllar boyunca yaşanan kopukluk, Anadolu ve diğer Türk sahalarındaki Türk araştırmacıların yapılması gereken bu çalışmalar için gerekli hazırlıkları yapmasını engelleyerek bütüncül ve karşılaştırmalı yaklaşımları doğurabilecek ortak eleştirel bakışta birlik sağlanmasını geciktirmiştir. Türk toplumunun binlerce yıllık tarihsel bir süreçte meydana getirdiği halk kültürü geleneği geçmişi ve bugünüyle bir bütün olarak ele alınmalıdır.

Ortak Türk halk kültürü geleneği, kültürel kimliklerinin ana kaynaklarından bir bölümünü oluştururken, öte yandan da tüm insanlığın paylaştığı ortak bir mirastır. Bu mirasın kökleri yerel tarihlerin ve doğal çevrelerin derinliklerine uzanır. Halk kültürü kültürel çeşitliliğin korunması için gerekli temel öğelerden biridir. Sözlü kültür, insanların belleğinin bütün toplumlarda yaşamasının ön koşuludur. Ancak böylelikle uygarlıklar kültürü

korunabilir. Kültürel miras, yaşam verdiği kültürel çeşitlilik gibi, sürdürülebilir kalkınma ve barışın garantisidir.

Küreselleşme, en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak, elektronik medya aracılığı ile bunu tüm dünya kamuoyunun dikkatine sunan, ayrıca siyasal açıdan, kültürel farklılıkların korunması ilkesini demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır (Kongar, 1997: 3).

Küreselleşme her kültürden birçok değeri ortadan kaldırmaktadır; ancak kültürel erozyon, küresel dinamikleri ellerinde bulunduramayan ülkelerin kültürlerinde olmaktadır.

Küreselleşmeye karşı milli kültürü koruma kaygısı güdülürken Türklük dünyasında ortak paydada birleşilemedi. Önce bu sorun halledilmelidir. Ortaklıklar ortaya konulup bir halk kültürü atlası çıkarılmalıdır. Sorunlar, çözümler nelerdir?

Çağımızda küreselleşmenin getirdiği sorunlara karşılık, Türk dünyası kültürü her zaman müracaat edilebilecek zengin bir kaynak oluşturmaktadır. Son 20 yıla damgasını vuran bilgi teknolojileri ve bilişim çalışmaları, toplumsal yaşamı ve düşünüş biçimlerini de etkilemiş, bilgiye hemen her yerden erişim yadsınamaz bir duruma gelmiştir. Diğer bilim alanlarında olduğu gibi Türk dili edebiyatı, tarihi, sanatı ile ilgili araştırma konularında üretilen bilginin de internet adı verilen genel bir bilgilenme ve iletişim ortamında sunulması büyük önem kazanmıştır.

Son yirmi yıldır, Türk dünyası çok hareketli, çok hızlı bir değişim sürecine girdi. Bu temelde kültürel bir zenginleşme, var olan ortak kültürün zenginleşmesidir. Etkileşimlerle hızlanan değişim süreci hemen ardından sosyal ve kültürel alanlarda yeni arayışları, özelemleri gündeme getirmiştir.

Türk Cumhuriyetleri, yeni dünya düzeni içinde, tarihsel bağları olan Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerini özellikle kültürel boyutta geliştirmişlerdir. Karşılıklı imzalanan eğitim, kültür, ekonomik, işbirliği gibi anlaşmalar güncelleştirilmiş ve doğal olarak yeni kurum, kuruluş, dernek, vakıf, üniversite gibi birlikte yürütülen projelere dönüşmüştür.

Türk grupları kendi aralarında dil bakımından biraz zor anlaşabilmektedirler. Farklı coğrafyada yaşayan Türkler komşu kültürlerden bir çok kelime almışlardır.

Bütün Türk dünyası dil çalışmalarını içine alacak Türk Dünyası Araştırmaları merkezi açılıp bütün çalışmalar bir çatının altında toplanmalıdır.

Türk dünyasındaki karşılıklı kültür alışverişi kültür erozyonunu da önleyecektir.

Sonuç ve Öneriler:

Türkler, belli alanlarda aşılamayacak kültür değerleri yaratmışlardır. Bunu insanlığın hizmetine sunmak gerekir. Özellikle milli duyguları canlı tutma, gelenek ve inançları dünyaya yayma konusunda kurulacak merkezler hizmet verecektir. Yerel ve milli değerleri küresel arenada tanıtmaya, pazarlama gayreti içinde olmak ve halk kültürü ürünlerini bu alanda kullanmak gerekir.

Uluslar arası toplantılarda, Türkiye dışındaki Türklerin durumu sık sık gündeme gelmekte, çözümleri üretilmekte, geniş coğrafyaya yayılmış Türklük dünyasındaki kaynakları araştırmak Türklerle ilgili kültür varlıklarını incelemek için neler yapılabileceği soruları tartışılmaktadır. Bütün bu çalışmaları yapabilmek için yetişmiş kadrolara ve bunları koordine edebilecek ilmi kuruluşlara ihtiyaç olduğu açıktır. Türk Dünyasının çeşitli problemleri ve

kültürel yapılarıyla ilgili araştırmalar yapmak için kültürel ilişki protokolleri imzalanmış. Bu konudaki çalışmalarda belli bir mesafe alınmış ama bu yeterli olmamıştır.

Ortak Türk halk kültürü ürünleri mirası korumaya alınarak gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Bilgi ve eğitim boyutuna ağırlık verilerek, halk kültürü geleneği kültürel mirasının saptanması, korunması, teşviki ve aktarılmasını hedef alan politikalar geliştirilmelidir. Ortak Türk halk kültürü ürünlerimizin koruma altına alınması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması hususunda da günümüz gençliğinin gerektiği şekilde bilinçlendirilebilmesi için konunun uzmanlarına ve eğitimcilere büyük görevler düşmektedir.

Ortak Türk – Nahcivan halk kültürü araştırmalarında belirli problemler üzerinde "odaklanmış" araştırmaların yapılması amaçlanmalıdır. Her yıl belli bir alana yönelik toplantılar düzenlenerek bu konular aydınlığa kavuşturulmalıdır. Yapılacak çalışmalarla, binlerce yıllık ortak geçmişe sahip ortak Türk-Nahçıvan kültürünün duygu ve davranış kalıpları, bilgi, sanat ve beceri birikimi, kendi varlığı hakkındaki tarih bilinci ve ulus olma sürecindeki sosyal ve kültürel yapısı ortaya çıkacaktır.

Ortak-Türk Nahcivan halk kültürünün tarihi derinliği vardır. Bu ortak kültür evrensel kültüre çok önemli katkılar yapabilecek zengin bir kültürdür. Ortak Türk-Nahçıvan halk kültürlerini sağlıklı değerlendirebilmek için tarihi sürecin aydınlatılması için tarih çalışmalarını da birlikte yürütmek gerekir.

Ortak Türk- Nahcivan halk kültürüyle ilgili konularda ortak yayınlar yapılmalıdır. Günümüz halkbilimi anlayışının ham malzemelerin toplanarak ileride değerlendirilmesi gibi bir lüksü yoktur. Bilgi üretilmeli, bulgular topluma sunulmalıdır. Bilgi teknolojisi ortak halk kültürü alanında kullanılarak "Türk Dünyası Metin Bankası" oluşturulmalıdır. Bu konudaki yazılım programları desteklenmelidir. Programlama alanında çalışanlarla Türkologların ortak çalışmaları gerekir.

Ortaklaşa düzenlenecek programlara Türk Dünyası araştırmacılarının katılımını sağlamak; bu potansiyelin kullanılması üzerine, yorumlar yapılmalı çözümler üretilmelidir. Türk Dünyası ile ilgili dünyada yapılmış çalışmaları toplamak ve bu çalışmaları destekleyerek Türk Dünyası ile ilgili bir arşiv ve kütüphane kurmak uluslar arası toplantılar yaparak, Türk Dünyası ile ilgili problemleri çözmek için ortak çözümler üretilmelidir. Türk Cumhuriyetlerindeki ve dünyadaki benzer kuruluşlarla işbirliği yapmak; bilgi, malzeme ve araştırmacı değişimi sağlanmalı ortak bilimsel toplantılar düzenlenmelidir.

1. Türk kültürü araştırmaları kurumsallaştırılarak Türk dünyasıyla işbirliği yapılarak geliştirilmelidir.

2. Türk kültürünün tanıtılması için dünyanın belli bölgelerinde Türk kültür merkezleri açılmalıdır.

3. Latin esaslı ortak Türk alfabesi kararının Türk dili ve Türk dünyasının geleceği için hayati önem taşıması dikkate alınarak, bu yoldaki çalışma ve uygulamalar tamamlanmalı ve sonuca bağlanmalıdır.

4. Türk dil, lehçe ve şivelerinin varlığının devamı yanında, ortak iletişim dili olan Türkiye Türkçesi'nin de gelişimi sağlanmalıdır.

5. Türk dünyasının ve insanlığın ortak mirası olan tarih, kültür ve sanat değerlerinin korunması ve geliştirilerek gelecek kuşaklara aktarılması için gerekli çalışmalar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır.

6. Türklük bilimi araştırmalarında çağdaş metot ve kaynakların kullanılması yanında, Türk dünyasının kendi ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni, orijinal bakış ve metotlar geliştirilmelidir.

7. Türkoloji araştırmalarında günümüzün bilgisayar teknolojisinden yararlanmak gerekir. Bu konudaki yazılım programları desteklenmelidir.

8. Ortak TV programları yapılmalıdır.

9. Avrasya halkları Ansiklopedisi çıkarılmalıdır.

Tarihi miras, kültür, tüm bu zenginlikler, güzellikler hepimizindir. Bunlar aynı zamanda insanlığın da ortak malıdır. Halk kültürü ürünlerin uluslararası ilişkilerde kullanılması kültürel mirasın yaşatılıp evrensel kültüre kazandırılmasına katkı sağlayacaktır. Kültür, ulusları birbirlerine yakınlaştırmakta, insanların barış ve hoşgörü içinde yaşamalarının temelini oluşturmaktadır.

Bu sempozyumda Türk - Nahcivan kültürünün belli sorunları üzerine yoğunlaşıldı. Yeni açılımlar ve çözümler üretilmesine ön ayak olundu. Gelecek yıllarda aynı coşkuyla buluşmak dileğimizeyizdir.

KAYNAKÇA

Fığlalı, Ethem Ruhi (1996), Türk Dünyası ve Halk Kültürü Üzerine Araştırmalar, İncelemeler (Ali Abbas Çınar), Muğla.

Kongar, Emre (1997), Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür, www.kongar.org/makaleler.

Oğuz, M. Öcal (2001), Küreselleşme ve Ulusal Kalıt Kavramları Arasında Türk Halkbilimi, Milli Folklor, S.50, Feryal Matbaacılık, Ankara.

Artun, Erman (2001), Küreselleşmenin Geleneksel Türk Halk Kültürüne Etkisi, VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Genç Ofset, Ankara.

Acun, Ramazan *Bilgi Dünyası* 1/1(Nisan 2000), s.5-26

Akalın, şükrü Haluk,1998, "İnternetteki Türkoloji Dünyası, Türk Dili Dergisi 556, Nisan, Ankara

Erginer, Gürbüz (2002), Küreselleşme ve Geleneksel Kültür (Bilimsel Bulguların Anlamsızlaşması), VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Küreselleşme ve Geleneksel Kültür Seksiyon Bildirileri, Genç Ofset, Ankara.